

ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Σ. Μπεξοπράξωφ. Ἡ διαθήκη τοῦ ἰουδαιοχριστιανισμοῦ. Ἐν (ρωσ.) περιοδ. «Πραβοσλάβναγια Μύσλ», 2, Paris 1930 σ. 12 - 56.

Ἐν τῇ ἑμπεριστατωμένῃ ταύτῃ μελέτῃ ὁ σ. πραγματεύεται τὸ ζήτημα τοῦ συγγραφέως τῆς ἐπιστολῆς Ἰακώβου, τὴν ἡρόνου, τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν, τοῦ προορισμοῦ τῆς ἐπιστολῆς καὶ τῶν πρώτων αὐτῆς ἀναγνωστῶν. Τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ σ. ἄγουσιν εἰς τὴν προτίμησιν τοῦ ἔτους 60 ὡς χρονολογίας συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς, ἥτοι μετὰ τὰς μείζοντας τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐπιστολάς. Ἐκ τῆς προσεκτικῆς ἐξετάσεως τοῦ περιεχομένου αὐτῆς, ἣς τὸ κέντρον ἀποτελοῦσι κυρίως τὰ πρακτικὰ ζητήματα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς. ἐξάγεται ὅτι ὡς σκοπὸς τῆς ἐπιστολῆς ἐτέθη ἡ οἰκοδομὴ τῶν ἀναγνωστῶν ἐν τῇ χριστιανικῇ ἠθικῇ, ἥτις, κατὰ τὸν συγγραφέα αὐτῆς, συμφωνεῖ πλήρως πρὸς τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν τῆς Π. Δ. ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ὁποίας προφανῶς ἴσταται ὁ ἐπιστολογράφος. Ἐκ τοῦ α', 1 ἐξάγεται ὅτι οἱ ἀναγνώσται τῆς ἐπιστολῆς ἦσαν ἰουδαῖοι τὴν καταγωγὴν διεσπαρμένοι ἐπὶ προσώπων τῆς γῆς, ὑπὸ τὰς «δώδεκα δὲ φυλάς τὰς ἐν τῇ διασπορᾷ» ὁ σ. βλέπει οὐχὶ τοὺς ἐξ ἰουδαίων χριστιανούς, ἀλλὰ τὸν «ἔθνον Ἰσραήλ», τὰς ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐμπολιτευομένας χριστιανικὰς ἐκκλησίας, ἥτοι ὀλόκληρον τὸν χριστιανικὸν κόσμον ἐν τῷ πληρώματι τῶν φυλῶν του. Ἐκ τῆς παραλλήλου ἀντιβολῆς τῆς Ἰακ. πρὸς τὴν πρὸς Ἐβρ. καὶ πρὸς τὰς μείζοντας ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου ὁ σ. συμπεραίνει ὅτι ὁ Ἰάκ. κάλλιστα ἐγίνωσκε τὴν πρὸς Ἐβρ. Ἡ ἔρευνα τοῦ φραστικοῦ ὕφους τῆς τελευταίας, ἰδίᾳ δὲ ἡ χρῆσις τῆς πληθυντικῆς πρωτοπροσωπίας ἐν τοῖς πρώτοις δώδεκα κεφαλαίοις (πλὴν τῶν ι', 34 καὶ ια', 32) καὶ ἡ ἐν τοῖς τελευταίοις στίχοις τῆς ἐπιστολῆς ἀντικατάστασις αὐτῆς διὰ τοῦ α' ἐνικοῦ (*παρακαλῶ, ὄντομαι*) ἄγουσι τὸν σ. εἰς τὴν γνώμην ὅτι ἡ πρὸς Ἐβρ. προέρχεται ἐξ ὁμάδος ὄλης χριστιανῶν, ἐν ἧ προέχει ἐν πρόσωπον, ὅπερ φαίνεται κατέχον ἐν αὐτῇ τὴν ἰθύνοσαν θέσιν. Ἐντεῦθεν συμπεραίνει ὁ σ. ὅτι, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχουσιν ἐπαρκῆ δεδομένα ὅπως ἀποδοτῆ ἡ συγγραφὴ τῆς πρὸς Ἐβρ. εἰς τὴν Πρίσκιλλαν, αὐτὴ ἡ ἐπιστολὴ παρέχει ἐμμέσους ἐνδείξεις περὶ τῆς ἐν λόγῳ ὁμάδος καὶ περὶ τοῦ προέχοντος ἐν αὐτῇ προσώπου, οὗτινος ἡ φωνὴ τόσον αὐθεντικῶς ὑψοῦται ἐν τοῖς τελευταίοις στίχοις αὐτῆς. Ἡ ὁμὰς αὕτη, κατὰ τὸν σ., εἶνε, ἀπλούστατα, «οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας» τοῦ ιγ', 24, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων κατὰ τὴν συγγραφὴν τῆς πρὸς Ἐβρ. εὐρίσκεται ὁ ἀπ. Παῦλος, μόνις ἀπαλλαγεῖς τῶν ρωμαϊκῶν δεσμῶν, ἐν Ρώμῃ. Ἐκ τοῦ γεγονότος δὲ ὅτι οἱ δι' οὓς προωρίζετο ἡ Ἐβρ. φαίνονται τελούντες ἐν μεγάλῃ θλίψει καὶ ὅτι τὸ κεντρικὸν θέμα τῆς ἐπιστολῆς εἶνε τὸ ἀπολυτρωτικὸν ἔργον τοῦ Χριστοῦ—ἐφ' ᾧ καὶ ἡ Ἐκκλησία ὥρισε τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς κατὰ τὴν Μεγ. Τεσσαρακοστὴν—συμπεραίνεται ὅτι οὗτοι ἦσαν χριστιανοὶ ἐξ ἰουδαίων, ἐφ' ὅσον δὲ ἀποτελοῦσι προφανῶς κοινότητα καθ' ὀλοκληρίαν ὁμογενῆ, δέον, κατὰ τὸν σ., ὡς παραλή-

πτας τῆς ἐπιστολῆς νὰ δεχθῶμεν τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰουδαιοχριστιανούς, ἀφοῦ μάλιστα ἐν τῇ ἐπιστολῇ γίνεται μνεία τοῦ ναοῦ. ἡ δὲ ἀτμόσφαιρα ἐν ἣ ὄντοι ζῶσι εἰκονίζεται ἐν αὐτῇ ὡς ἐγκυμονοῦσα τρομερὰ γεγονότα. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα τῆς ἐπιστολῆς καὶ ἡ ἐν αὐτῇ χρησιμοποίησις τοῦ κειμένου τῶν Ὁ μαρτυροῦσιν ὅτι οἱ ἀποστολεῖς ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἔθνηκοί, τρόφιμοι τοῦ ἑλληνιστικοῦ πολιτισμοῦ, δυνάμενοι ἐν τῷ πρὸς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίαν τῶν Ἰουδαιοχριστιανῶν διαγγέλατί των νὰ βεβαιῶσιν αὐτοὺς περὶ τοῦ παροδικοῦ τῆς σκιᾶς τῆς Π. Δ ἐν τῷ σχεδίῳ τῆς θείας προνοίας καὶ τῆς πληρώσεως αὐτῆς ἐν τῇ Κ. Δ, τῷ Χριστῷ, καὶ ὅτι τὸ Ἰουδαϊκὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ κέλυφος ἀποτελεῖ μορφὴν μὴ ἐκφράζουσαν αὐτὴν αὐτοῦ τὴν οὐσίαν, εἶνε δὲ προφανὲς ὅτι τὸ περιοχόμενον τοῦ διαγγέλματος τούτου συμπύπτει πλήρως πρὸς τὴν ὅλην διδασκαλίαν τοῦ ἁπ. Παύλου. Ἐκ τῶν περὶ τῆς πρὸς Ἑβρ. συμπερασμάτων τούτων καὶ τῆς χρονολογικῆς ἰδίᾳ συσχετίσεως τῆς Ἱακ. πρὸς αὐτὴν (ἀμφότεραι ἐγράφησαν περὶ τὰ 60) ὁ σ. συνάγει ἐξάρτησιν τῆς Ἱακ. ἐκ τῆς Ἑβρ. τοιαύτην, ὥστε νὰ δύναται νὰ ὀρίσῃ τὴν πρῶτην ὡς ἀπάντησιν τῶν Ἰουδαιοχριστιανῶν τῆς Ἱερουσαλήμ πρὸς τὸ διάγγελμα «τῶν ἀπὸ τῆς Ἱταλίας» χριστιανῶν, τῶν ἀποστολέων τῆς Ἑβρ., γραφεῖσαν ὄντως ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου, τὴν σφραγίδα τοῦ πνεύματος τοῦ ὁποίου διακρίνει ἔν τε τῇ τοῦ ὄλου συλλήψει καὶ ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους. Ταύτην ὁ σ. χαρακτηρίζει ὡς «τὸν τελευταῖον λόγον τοῦ πρωθιεράρχου τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων μέχρῃς ἡμῶν διασπέντα» ὡς τελευταίαν αὐτοῦ «ὁμολογίαν» καὶ ὡς «διαθήκην» τοῦ Ἰουδαϊκοῦ χριστιανισμοῦ, συνισταμένην εἰς τὸ ὅτι ἡ Π. Δ. εἶνε «οὐ μόνον ἡ προνοιακὴ βαθμὶς ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς θείας περὶ τοῦ ἀνθρώπου οἰκονομίας, ἀλλὰ ἰδίως κομιστῆς καὶ φορεῖς θεϊκῆς ἀποκαλύψεως». Ἡ μελέτη εἶνε συντεταγμένη μετὰ βαθείας κριτικῆς ἐπιστάσεως καὶ ὀξυνοίας, ὡς ἐκ τῶν νέων δὲ στοιχείων, ἅτινα προσάγει εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἐπιστολῶν εἰς ἃς ἀναφέρεται, ἀποτελεῖ ἀξιολογοτάτην πρωτότυπον συμβολὴν εἰς τὸ πρόβλημα ἀμφοτέρων, καὶ ἰδίως τῆς πρὸς Ἑβραίους.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΝΑ

D. Russo O scrisoare a lui Evghenie Vulgaris trdusâ în limba română. Un filosof român de curând descoperit. (Extras din Revista Istorică Română). București 1931.—Ἡ διαπρεπὴς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου κ. Ροῦσσος ἐν τῇ μελέτῃ του ταύτη ἀποδεικνύει δι' ἐπιχειρημάτων ἀδιασείστων ὅτι συγγραφεὺς τοῦ πρωτοτύπου τῆς ἀπὸ πολλοῦ λησμονηθεῖσης ρουμανικῆς μεταφράσεως τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Atârnare în loc de scrisoare asupra tarifului Ochellistilor pentru firea a toată lumea» ἔργου εἶνε Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις καὶ οὐχὶ ὁ Πέτρος Σταματιάδης, ὡς διατείνονται οἱ ρουμᾶνοι καθηγηταὶ Ἑμμ. Γρηγοράς καὶ Μ. Δραγομιρέσκου. Τοῦτο οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἡ πρὸς τὸν Ζανέτην ἀπαντητικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Βουλγάρου, ἡ θέσιν ἐπέχουσα παραρτήματος τοῦ ὑπὸ τοῦ θαυμα-

στοῦ τοῦ μητροπολίτου Μολδαβίας (1803—1843) Βενιάμιν Κωστάκη ἐν Ἰασίῳ τῷ 1815—19 ἐκδοθέντος συγγράμματος αὐτοῦ «Ἀδολοσχία φιλόθεο.» προσηρητημένη εἰς αὐτὸ ὡς «παράρτημα ἐν ἐπιστολῆς εἶδει κατὰ τοῦ τῶν Ὁκελλιτῶν συστήματος τοῦ περὶ τῆς τοῦ παντός φύσεως», καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ Π. Σταματιάδου εἰς τὸ ρουμανικὸν μεταφρασθεῖσα κατὰ παράκλησιν τοῦ Β. Κωστάκη. Τὸ παράρτημα τοῦτο ἀγνωστῶντες οἱ Γρηγοράς καὶ Δραγομιρέσκου, παρέστησαν ὡς μεγάλην φιλολογικὴν ἀνακάλυψιν τὴν εὑρεσιν τῆς ρουμανικῆς μεταφράσεως αὐτοῦ ἦν ἐξέλαβον καὶ ὡς πρωτότυπον. Ἡ μετάφρασις αὕτη, ἀδόκιμος μάλιστα, ὡς ἀποδεικνύει ὁ κ. Ρουσσος, εἶχεν εἰς τὴν ρουμανικὴν δημοσιευθῆ ἐν Ἰασίῳ τῷ 1815—19 Κατ' ἀκολουθίαν—ἐπιλέγει ὁ κ. Ρουσσος—«τὰ ὑπὲρ τοῦ Σταματιάδου ἐγκώμα τῶν Δραγομιρέσκου καὶ Γρηγοράδου νὰ ἀνανεχθῶσι πρὸς τὸν γνήσιον συγγραφέα τῆς ἐπιστολῆς Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν, καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν Πέτρον Σταματιάδην, οὐδὲ πρὸς τὸν Σκαρλάτον Στούριζαν, μηδαμῶς ὑπεύθυνον διὰ τὰς πλάνας τῶν ἐπιζητούτων ἐντυπωτικὰς ἀνακαλύψεις».

Γ. Π.

Μ. Ἀρχιμ. Μιχαὴλ Κωνσταντινίδου, Προϊσταμένου τοῦ ἐν Λονδίῳ Ὁρθοδόξου Ἑλλην. Ναοῦ τῆς ἁγ. Σοφίας, Ὁ Ἱερεὺς, ἦτοι ἡ ἐσωτερικὴ ζωὴ καὶ τὸ διδασκικόν, ἁγιαστικὸν καὶ ποιμαντορικὸν τοῦ ἔργου, Ἀλεξάνδρεια 1931.—Λαμπρὰ ἔκθεσις τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ ἱερέως καὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς ποιμαντικῆς δράσεως, μετ' ἀριστῶν ὑποδειγμάτων.

Vincenzo Buris. J. L'Unione della Chiesa Copta con Roma sotto Clemente VIII, (Orientalia Christiana, XXIII—2, No 72) Roma 1931.—Τὴν ἀφορμὴν τῆς συγγραφῆς ταύτης ἔλαβεν ὁ σ. ἐκ τοῦ περὶ τῶν Παπῶν γνωστοῦ συγγράμματος τοῦ Pastor, ἠντήλησε δὲ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς ἐκ κωδίκων τῆς Βατικανείου Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Ποντιφικοῦ Ἀρχείου, ἐξ ὧν δημοσιεῖ 8 ἀνέκδοτα κείμενα. Τὰ ἐκτιθέμενα γεγονότα ἀνάγονται εἰς τὰ ἔτη 1595—1605 ἐπὶ Παπῶν Ρώμης Κλήμεντος VIII καὶ Παύλου V, καὶ τῶν Κοπτικῶν πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας Γαβριὴλ καὶ Μάρκου. Σχετικὰς πρὸς αὐτὰ εἰδήσεις ἔχομεν καὶ παρὰ τοῦ Μελετίου Ηηγᾶ, τοῦ ὀρθοδόξου Πατριαρχοῦ Ἀλεξανδρείας, πληροφορησάντος ὅτι διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Ἰησουϊτῶν, ὧν ἠγεῖτο ὁ ἐξ Ἑβραίων Giovanni Batista Eliano, ὁ Κόπτης Πατριάρχης Γαβριὴλ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Ἰωάννου προσετέθη ἐξωτερικῶς τοῦλάχιστον, τῇ Λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἀπὸ 22 Νοεμβρίου 1593 πρὸς τὸν Κλήμεντα η'. ἐδήλου ὅτι ἀναγνωρίζει τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Κόπτης Χωρεπίσκοπος Πέτρος, προσθέσας ἐν τῇ ἀπὸ 18 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπιστολῇ αὐτοῦ ὅτι αἰτία ὄλων τῶν συμφορῶν τῆς Αἰγύπτου ὑπῆρξε τὸ σχίσμα. Ἡ σκανδαλώδης αὕτη διαγωγὴ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Κοπτικῆς Ἐκκλησίας ἐπηύξησε τὴν ἤδη ὑπάρ-

χουσαν διαίρεσιν τῶν Κοπτῶν, ὧν ἱκανοὶ προσήρχοντο εἰς τὸ ὀρθόδοξον Πατριαρχεῖον. Τούτους δὲ ἐκάλεε ὁ Μελέτιος «ἡμιορθόδοξους» ἐπιθυμῶν νὰ ἐνωσῇ πάντας τοὺς Κόπτας μετὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας¹. Ἦδη δὲ τῷ 1592 ἔγραφε, πρὸς τοὺς ἄλλοις, τοῖς ἐν Πολωνίᾳ ὀρθοδόξοις: «Ἐχομεν ἐλπίδας τοὺς Λιοσκουρίτας τούτους Κόπτας τοὺς ἀπὸ τῆς τρίτης Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας ἀπαστατήσαντας εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου παλινεστῆσαι, συνθήκας ἤδη σπεύσαντας πρὸς ἡμᾶς»². Στεροῦμεθα δυστυχῶς ἄλλων ἐνδείξεων περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου γεγονότος, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται σαφῶς ὅτι συμφωνία τις ἐγένετο μετὰ τοῦ Πηγᾶ καὶ τῶν Κοπτῶν. Ἡ βασιλεύουσα ἐν τοῖς Κόπταις διαίρεσις ἐλάμβανε μεγάλας διαστάσεις, ἐδέησε δὲ νὰ ἐπεμβῇ ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις καὶ τῇ αἰτήσει φαίνεται αὐτῶν τῶν Κοπτῶν διώρισεν αὐτὴ τὸν Μελέτιον Πηγᾶν διαιτητὴν, ὅστις κατῴρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Κόπτην Πατριάρχην Γαβριὴλ καὶ τὸν Χωρεπίσκοπον Πέτρον περὶ τῆς πλάνης αὐτῶν καὶ ν' ἀποσπᾶσθαι ἀπὸ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας. Ἐξέδωκε δὲ τῇ 18 Δεκεμβρίου 1594 σπουδαίαν Ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς Κόπτας ἐν ᾗ ἀνεκοίνου τὴν μετάνωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτῶν ἀρχηγῶν καὶ ἐπανελάμβανε τὰς γνώμας αὐτοῦ περὶ τῆς ὀρθότητος τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου³. Οὕτως ἀποκατεστάθη ἡ εἰρήνη ἐν τῇ Κοπτικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ πολλοὶ τῶν Κοπτῶν ἐπεθύμησαν νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, παρασύραντες εἰς τοῦτο καὶ τινες τῶν Ἀβυσσιῶν. Ὄθεν ὁ Μελέτιος Πηγᾶς ἐγκολπωθεὶς τὸ ἐνωτικὸν τοῦτο κίνημα ἀπεφάσισε ν' ἀποταθῇ πρὸς τὸν τότε Βασιλέα τῶν Ἀβυσσιῶν Sarsa Dengel Malak Sagad α' (1563—1597) τῷ 1595 ἐπιστεῖλας αὐτῷ ἔλεγε, πρὸς τοὺς ἄλλοις, ὅτι πολλοὶ τῶν Κοπτῶν τῆς Ἀλεξανδρείας προσῆλθον εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν κατὰ δὲ τὸ παράδειγμα αὐτῶν καὶ τινες τῶν Ἀβυσσιῶν ἐπιποθοῦσι νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῇ ἀδείᾳ τοῦ Ἡγεμόνος αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο παρεκάλεσεν ὁ Πατριάρχης αὐτὸν ἵνα δεχθῇ τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ προελθὸν τοῦτο κίνημα καὶ ἀποδώσῃ ἑαυτὸν τοῖς ὀρθοδόξοις Βασιλεῦσι πρὸς ἔνωσιν Ἑλλήνων καὶ Αἰθιοπίων, ὄντων τὸ πάλαι ἠνωμένων, πρὸ τοῦ χωρισθῆναι διὰ τῶν Κοπτῶν⁴. Αἱ θαυμάσιαι αὗται ἐνέργειαι τοῦ Μελετίου Πηγᾶ ἀπέδωκαν κυρίως ἀρνητικὸν ἀποτέλεσμα. ἀνακόψασαι τὰς προόδους τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἀβυσσιῶν. Παραδόξως

1. J. A y m o n, Monuments authentiques de la religion des Grecs, σ. 157. E. L e g r a n d Bibliographie hell. (XVIII. IV, 308, **A. Π. Κεραμέως**, Συμβολαὶ εἰς τὴν νεολλ. φιλολογίαν, Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογος τ. ιζ'. σ. 77.

2. **A. Π. Κεραμέως**, Ἑλλ. κείμενα χρήσιμα τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ρωμανίας, Ἐν Βουκουρεστίῳ 1901, σ. 414.

3. **A. Π. Κεραμέως**, Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Ὁρους Σινᾶ, ἐν Πετροπόλει 1918, σ. 216—217.

4. Ἴδε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐν «Νέα Σιών» Στ'. 1607, σ. 1124 Πρὸβλ. **Δ. Καλλιμάχου** Τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας ἐν Ἀβυσσιῶν, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1910.

δέ πως οἱ Ἰησοῦται διέδωκαν ὅτι ὁ Μελέτιος Πηγᾶς ὑπετάγη ὑπὸ τὸν Πάπαν Ρώμης. Ἐδέησε δὲ ὁ Μελέτιος νὰ καταστήθῃ ὀριμότερος ἐν ταῖς ἐπιθέσεσι κατὰ τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας. X.

E. Fleury, Saint Gregoire de Nazianze et son temps, Paris, 1930 — Περὶ τοῦ μεγάλου Πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ὀλιγίστως σχετικῶς ἔχομεν μονογραφίας, διὰ τοῦτο εἶνε λίαν εὐπρόσδεκτος ἡ ἀνωτέρω πραγματεία τοῦ κ. E. Fleury Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Παρισίων, ὅστις ἀναπαραστήσας λεπτομερῶς τὸν βίον καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ μεγάλου Πατρὸς ἐζήτησε νὰ καταδείξῃ τὸν ἀρμονικὸν συνδυασμὸν Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ. Ἡ ἔκθεσις εἶναι λεπτομερῆς καὶ διεξοδική, στηριζομένη ἰδίως ἐπὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ ἁγ. Γρηγορίου. Ἀλλὰ ταῦτα χρησιμοποιεῖ ὁ σ. μᾶλλον ὡς πηγὰς καὶ παρέχει γενικοὺς αὐτοῦ χαρακτηρισμούς, δὲν ἐξετάζει ὅμοι: αὐτὰ ἰδιαιτέρως, οὐδὲ συμπεριλαμβάνει ἔκθεσιν τῆς διδασκαλίας τοῦ βιογραφουμένου Πατρὸς καὶ διδασκάλου τῆς Ἐκκλησίας.

Μητροπολίτου Ἀλεξανδρουπόλεως Γερβασίου, Ἀντιχριστιανικά ἤτοι αἱ ἐξ Ἀμερικῆς χιλιαστικαὶ δοξασίαι καὶ αἱ συναφεῖς ἄλλαι κενοδοξίαι Ἰ. Φ. Ρώδερωφωδ ἀναλυόμεναι καὶ ἀνασκευαζόμεναι, ἐν Ἀλεξανδρουπόλει 1931. — Ὁ Σεβ. σ. ἐλέγχει ἐμπεριστατωμένως τὰς μωρὰς χιλιαστικὰς δοξασίας, ἰδίως τοῦ κ. Ἰ. Ρώδερωφωδ, καὶ ἀποδεικνύει τὸ ἀσύστατον αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἁγίας Γραφῆς τῆς Ἰερᾶς παραδόσεως, τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου.

Πρὸς Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Περὶ κομμώσεως τῶν Βυζαντινῶν (Ἀνατ. ἐκ τοῦ Η' τόμου τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν) Ἐν Ἀθήναις 1931. — Παρατίθεται ἐκ Παρισίου κώδικος ἀνέκδοτος λόγος τοῦ νομοφύλακος Θεσσαλονίκης Ἰωάννου τοῦ Εὐγενίου ἀκμάσαντος κατὰ τὸν 16 αἰῶνα, πρὸς τὰς καλωπιζόμενας γυναῖκας.

Τοῦ αὐτοῦ: Συμῶν Λογοθέτης ὁ Μεταφραστῆς (Ἐκ τοῦ Η' τόμου τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Ἐταιρείας Βυζ. σπουδῶν). — Ἐν Ἀθήναις 1931. Ὁ σ. δι' ἐμπεριστατωμένης ἐρεῦνης ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Συμῶν Μεταφραστῆς ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ, ἀκμάσας κατὰ τὸν 16 αἰῶνα ἐπὶ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ Δούκα Ἀναγράφει δ' ἐν τέλει κανόνας καὶ συχηρὰ ποιήματα αὐτοῦ.

N. De Baumgarten, Olaf Tryggwison Roi de Norvège et ses relations avec St Vladimir de Russie (Orientalia Christiana XIV — ἀριθ. 73) Ρώμη 1931. Ὁ σ. προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἐπιστροφή τοῦ ἁγ. Βλαδιμήρου τῆς Ρωσσίας ὀφείλεται οὐχὶ εἰς ἕλληνας ἱεραποστόλους ἀλλ' εἰς τὴν βασιλέα τῆς Νορβηγίας Olaf Tryggwison ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Νορβηγικῶν παραδόσεων, περὶ ὧν πολλάκις ἐγένετο λόγος. Ἀλλὰ στηρίζεται μᾶλλον ἐπὶ ὑποθέσεων.

Μ. Λάσκαρη, Γράμμα τοῦ Τσάρου Ἰβάν Ἀσέν Β' ἐκ τῆς Μονῆς Βατοπεδίου (Βουλγαρικὴ Ἀρχαίότης Βιβλ. ΧΙ Σόφια 1930 (Βουλγαριστί). Μετὰ πρόλογον ἐπὶ τοῦ κειμένου τοῦ Γράμματος περιέχοντος δωρεὴν παρὰ τοῦ Ἰβάν Ἀσέν Α' εἰς τὴν Μονὴν Βατοπεδίου χωρίου τινὸς παρὰ τὰς Σέρρας ὁ σ. ἐξετάζει αὐτὸ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, διπλωματικῆς, παλαιογραφικῆς, γλωσσικῆς, ἱστορικῆς. Ἀποδεικνύει δὲ ὅτι τὸ δωρητήριον τοῦτο Γράμμα ἐξεδόθη κατ' Ἀπρίλιον 1230. Τὸ γράμμα τοῦ Βουλγάρου ἡγεμόνος περιέχει πολλοὺς ἑλληνικοὺς ὄρους, ὡς πρᾶκτωρ, σεβαστός, δούξ, κατεπάνω, ἀποκρισιάρχιος ἀποδοχάτωρ καὶ ἄλλ.

A i m è P u e c h, Histoire de la Littérature grecque chrétienne tom. Le IV siècle Paris 1930.

Ὁ Γ' οὔτος τόμος τῶν ἔργων τοῦ κ. Puech καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων περιλαμβάνει τὴν ἔκθεσιν τῆς Χριστιανικῆς φιλολογίας τοῦ δ' αἰῶνος. Μετὰ μακρὰν εἰσαγωγὴν ἐν α' βιβλίῳ ἐξετάζει ὁ σ. τὰς ἐπὶ τοῦ Ἀρειανισμοῦ κατὰ καὶ ὑπὲρ συγγραφεῖς ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν β'. βιβλίῳ τοὺς περὶ τὸν Μ. Κωνσταντῖνον καὶ τὸν Εὐσέβιον Καισαρείας συγγραφεῖς τῆς Παλαιστίνης καὶ Μικρασίας καὶ τὸν Θεόδωρον Ἡρακλείας, ἐν γ' τοὺς Καππαδόκας μετὰ Μαρκέλου τῆς Ἀγκύρας, ἐν δ' βιβλίῳ τοῦ ἐν Συρίᾳ ἀκμάσαντος κατὰ τὸ β' ἡμῖσι τοῦ δ' αἰῶνος συγγραφεῖς τῆς Κανονικῆς φιλολογίας (Ἀποστολικαὶ διαταγαὶ) καὶ τὰς ἀπαρχὰς τῆς Χριστιανικῆς ποιήσεως (Ἐφραίμ ὁ Σύρος). Τέλος ἐν ε' βιβλίῳ ἐξετάζονται ἕτεροι συγγραφεῖς τῆς Μικρασίας, ὡς αἱ αἰρέσεις τοῦ β' ἡμίσεως τοῦ δ' αἰῶνος καὶ ἡ ἀντιρρητικὴ φιλολογία τῆς αὐτῆς ἐποχῆς. Διὰ τοῦ τόμου τούτου συμπληροῦνται τὸ ὅλον ἔργον τοῦ κ. Puech, ἔργον μᾶλλον φιλολογικὸν ἢ θεολογικόν.

Παραμυθίας καὶ Φιλιατῶν Ἀθηναγόρα, Ὁ Πατριάρχης ΚΠόλεως Γεράσιμος Β' ὁ Κακαβέλας (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Δ' τόμου τῶν «Ἑλληνικῶν») Ἐν Ἀθήναις 1931. Τὰς ἀφορμὰς λαβὼν ἐκ τῆς ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Κερκύρας ἀνηρτημένης εἰκόνας τοῦ Γερασίμου Κακαβέλα ὁ Σεβ. σ. ἐξετάζει τὰ κατ' αὐτὸν ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ καὶ ἀποδεικνύει ὅτι ἦτο ὁ Γεράσιμος β'. (1674—1674).

Νικολάου Π. Παπαδοπούλου, Αἱ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν προσπάθειαι πρὸς σύστασιν Διαρκοῦς Ἱερῆς Συνόδου (Ἀνατύπωσις ἐκ τῶν «Ἐναισίμων») Ἐν Ἀθήναις 1931.—Ἐκτίθενται αἱ ἐκάστοτε ἐν διαρκείᾳ τῆς μεγάλης Ἐπαναστάσεως γενόμεναι ὑπὸ διαφόρων Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτροπεῶν ἀνεπιτυχεῖς ἀπόπειραι ἰδρύσεως Συνδικῆς Ἀρχῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος.

Τοῦ αὐτοῦ: Περὶ μίαν Λειτουργικὴν ἔκδοσιν, ἣ ἀναίρεσις παραδοξολογιῶν καὶ ἀνακριβειῶν, Ἐν Ἀθήναις 1931.—Ἀνατυπωθεῖσα ἐκ τοῦ «Ἱεροῦ Συνδέσμου» ἡ πραγματεία αὕτη ζητεῖ νὰ δείξῃ τὰς ἐπελθούσας λεληθότως ἐν τοῖς λειτουργικοῖς βιβλίοις διαφορὰς ἐν σχέσει πρὸς

τὰ ἐν τοῖς κώδιξι σωζόμενα κείμενα Ὁ σ ἐν σελ. 13 συγκρίνει τὴν ὑπὸ τοῦ Μακ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν γενομένην ἔκδοσιν τῆς Λειτουργίας τοῦ ἁγ. Ἰακώβου ἐγκρίσει τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων (1912) πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπ. Ζακύνθου Διονυσίου διὰ τὴν γενομένην ἔκδοσιν τῆς αὐτῆς Λειτουργίας τὴν περιέχουσαν διαφόρους εὐχὰς καὶ ἐρωτᾷ· τίς τῶν δύο Ἀρχιεπισκόπων ἐκαινοτόμησε κατὰ τῆς ὀρθοδόξου Παραδόσεως καὶ μὲ τὸ μέρος τίνος εὐρίσκεται τὸ ὄρθον; Ἀλλ' ἂν μετὰ προσοχῆς ἐποιεῖτο τὴν σύγκρισιν, θὰ ἔβλεπεν ὅτι ὁ μὲν μακαρίτης Λάτας ἐστηρίχθη ἐπὶ χειρογράφου τοῦ ιστ' αἰῶνος καὶ προσέθηκεν ἀνθαιρέτως εὐχὰς καὶ ἐπικλήσεις μὴ ὑπαρχούσας εἰς τὸ κείμενον τοῦ χειρογράφου, ἡ δὲ ἔκδοσις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν ἐπαναληφθεῖσα ἤδη ἐν Ἀθήναις τὸ β' καὶ τὸ γ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, εἶναι καρπὸς δύο ἐπιστημονικῶν πραγματειῶν (Περὶ τῆς Λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, Ἐν Ἱεροσολύμοις 1901— Περὶ τῆς Ἀποστολικῆς Λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, Ἐν Ἀθήναις 1902), ἐστηρίχθη ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων σωζόμενων κωδίκων τοῦ ι' αἰῶνος τῆς Βιβλιοθήκης Μεσσήνης τῆς Σικελίας καὶ τοῦ ια' αἰῶνος τῆς πόλεως Ροσάνο τῆς Καλαβρίας καὶ ἐξεδόθη ἐν Ἱεροσολύμοις τὸ α', τῇ ἐγκρίσει τοῦ Ἱεροσολύμων Πατριάρχου Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀντιτίθεται πρὸς τὴν ὑποστηριζομένην ὑπὸ τοῦ σ. ἀρχῆν, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει οὐδεμία σύγκρισις δύναται νὰ ὑπάρξῃ μετὰ τῆς ἀνθαιρέτου ἔκδόσεως τοῦ μακαρίτου Διονυσίου Λάτα καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας τοῦ Μακ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν.

Παραμυθίας καὶ Φιλιατῶν Ἀθηναγόρα, Ἡ Μητρόπολις Μονεμβασίας (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς «Θεολογίας») Ἐν Ἀθήναις 1930

Micheld' Herbigny S. J. et Alexandre Deubner, *Enêques Russesen éxil, douze ans d'épreuves* (1918—1930, *Orientalia Christiana*, vol XXI, N.67, Roma 1930.— Ὁ Σεβ. Ἐπίσκοπος Ἰλίου Μιχαὴλ d' Herbigny ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ρώσου τὴν καταγωγὴν ἱερέως Ἀλεξάνδρου Deubner, συνεκέντρωσεν ἐν τῷ ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφῇν τόμῳ τὰ τραγικὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 1951—1930, τ' ἀναφερόμενα εἰς τοὺς μακρὰν τῶν ἐδρῶν καὶ τῶν πνευματικῶν τῶν ποιμνίων ρώσσους Ἀρχιερεῖς Ἐπὶ τῆς σκηνῆς προβάλλει τὸν ἐν Κάρλοβιτς τῆς Σερβίας Μητροπολίτην Ἀντώνιον καὶ τὸν ἐν Παρισίοις Μητροπολίτην Εὐλόγιον, ὡς κυρίους ἥρωας τῆς ἀξιοθρηνητοῦ τραγωδίας τοῦ σχίσματος καὶ τοῦ ἀλληλοσπαραγμοῦ τῆς ἐν ἔξορίᾳ ρωσικῆς Ἱεραρχίας, ἀλλὰ παρενδρίζει πάντα τὰ πρὸς αὐτὴν συναφῆ γεγονότα, τὰς πρὸς τοὺς διαμαχομένους σχέσεις τῶν Ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἐν παραρτήμασι ἐξετάζει διάφορα ἄλλα ζητήματα Οἱ συντάκται τοῦ τόμου εἶχον ὑπ' ὄψιν ἀπέραντον βιβλιογραφίαν, ἰδίως ἀρθρῶν ἐν περιοδικοῖς ρωσικοῖς, ἑλληνικοῖς καὶ ἄλλοις.

G K. A. Bell, D. D. Ἐπισκόπου Chichester, Βραχὺ Σχεδιάσμα πρὸς τῆς Ἐκκλησίας Ἀγγλίας. Ἡ ἱστορία, αἱ βλέψεις, ἡ ὁργάνωσις

καὶ αἱ σχέσεις αὐτῆς μετ' ἄλλων Ἐκκλησιῶν Μεταφρασθὲν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀρχιμ. Μιχ. Κωνσταντινίδου, προΐσταμένου τοῦ ἐν Λονδίῳ ὁρθοδόξου ἑλληνικοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας. Μετ' εἰσαγωγῆς ὑπὸ τοῦ σεβ. μητροπολίτου Θυατείρων κυρίου Γερμανοῦ Ἀλεξάνδρου ἐὰν 1931.—Σήμερον ὅτε τοσοῦτον ἐξωγογήθησαν καὶ ὁσημέραι προάγονται αἱ σχέσεις τῆς ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἀγγλικανικὴν καθίστατο ὁσημέραι αἰσθητοτέρα ἢ ἀνάγκη τῆς πλαυτέρας γνώσεως τῶν κατὰ τὴν τελευταίαν, εἰς ταύτην δ' ὀφείλεται ἡ μετάφρασις τοῦ ὑπ' ὄψιν ἔργου. Καὶ ἡ μὲν πρωτοβουλία τῆς μεταφράσεως ὀφείλεται εἰς τὸν Μακαρ. Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας, αὐτὴ δ' ἡ μετάφρασις εἰς τὸν φιλοπονώτατον καὶ ἤδη ἐντριβέστατον περὶ τὰ τῆς ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας ἐν Λονδίῳ Ἀρχιμ. Μ. Κωνσταντινίδην. Ἐξελέγη δὲ τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ ἐπισκόπου Chichester πρὸς μετάφρασιν ὡς «μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του», ὡς τὸ χαρακτηρίζει ὁ πανοσιολογιώτατος μεταφραστής, διότι εἰς σελίδας μολὶς 200 δίδει σαφῆ, ἀκριβῆ καὶ ἀμερόληπτον περιλήψιν τῆς ἱστορίας, διδασκαλίας, ὁργανώσεως καὶ ζωῆς καὶ δράσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ μετάφρασις ἐγένετο δι' ἑλληνας, πολλαχοῦ ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ προσετέθησαν διασαφητικαὶ ὑποσημειώσεις καὶ τὸ κείμενον ἐνιαχοῦ ἐπλατύνθη. Ἄριστος ὁδηγὸς τοῦ βιβλίου χρησιμεύει ἡ προτασομένη αὐτοῦ εἰσαγωγή τοῦ σεβ. μητροπολίτου Θυατείρων κ. Γερμανοῦ, ὅστις γινώσκει νὰ χρησιμοποιοῖ τόσον εὐστόχως καὶ ἐν ἐνθέρῳ καιρῷ τοὺς ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ αὐτοῦ διακονοῦντας ἀρίστους λειτουργούς, οἵτινες τόσον ἐτίμησαν καὶ τιμῶσιν ἐν τῇ ξένῃ τὰ ἑλληνικὰ θεολογικὰ γράμματα. Γ. Π.

Zeitschrift für die Neutestam. Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche, herausgegeben von H Lietzmann und W. Eltester. — Ἐξεδόθη τὸ 1ον τεύχος τοῦ 37ου τόμου (1931) περιέχον τὰς ἐξῆς πραγματείας. Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον τῶν κανόνων τῆς ἐν Σαοδικῇ συνόδου (E. Schwartz). Αἱ εἰς τὴν Κ. Διαθήκην ἐραγαταὶ τοῦ Ed. Sievers (G Kittel). Ἑλληνικὰ χειρόγραφα τῶν ἔργων τοῦ Μ. Ἀθανασίου (R. Casey). Ἀπόκρυφος ἐπιστολὴ τοῦ Ἰερωνίμου πλασθεῖσα ὑπὸ δονατιστοῦ τινος (D. De Bruyne). Ἰουδαῖζοντες ἐξ ἔθνῶν χριστιανοὶ (W. Michaelis). Εἶναι πράγματι ὁ mebakker τῶν ἀποσπασμάτων τῆς Γενιζᾶ τὸ πρότυπον τῆς χριστιανικῆς ἐπισκοπῆς; (Goetz) κ.λ.π. Ἐπίσης περιέχει βιβλιογραφικὰ σημεῖα τοῦ κ. Lietzmann. Π. I. M.

H. Lietzmann, Zur Entstehungsgeschichte der Briefsammlung Augustins, Berlin 1930 σελ. 35 (ἀνατύπωσις ἐκ τῶν Sitzungsberichte der preus. Akademie der Wissenschaften). Ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ ὁ σ. ἐξετάζει τὸ ζήτημα πῶς ἐδημιουργήθη βαθμηδὸν ἡ συλλογὴ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Αὐγουστίνου καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ πρῶτον μικροὶ συλλογαὶ προέκυψαν παρ' αὐτοῦ τοῦ Αὐγουστίνου, ὅστις ἐξέδιδεν ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας του ὅ,τι ἐθεώρει ἰδιαζόντως ἀξιώ-

ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΚΟΡΩΝΗΣ

Ὅταν ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ «Θεολογία» ἡ περὶ τῆς Μητροπόλεως Μονεμβασίας μελέτη ἡμῶν¹ ἔλαβον παρὰ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων Κυρίου Ἱεζεκιὴλ ἐπιστολήν, δι' ἧς μὲ συνέχαιρε, διορθῶν μάλιστα καὶ δύο τυπογραφικὰ λάθη· εἰς τὸν ἀγαπητὸν ἐν Χρῆ ἀδελφὸν ἀπήντησα εὐχαριστῶν διὰ τοὺς καλοὺς τοῦ λόγους, προσθέτων, ὅτι ἀτυχῶς ὡς ἐδημοσιεύθη ἡ μελέτη μου εἶναι δυσνόητος ἕνεκα τῶν πολλῶν παροραμάτων.

Τὴν περὶ Μονεμβασίας μελέτην εἶχομεν ἀποστέλλει εἰς ἐκτύπωσιν, ἀλλ' ἐπὶ πολὺ εἶχε περιπλανηθῆ εἰς τὸ Γραφεῖον τῆς «Θεολογίας», ὅταν δὲ ἐν τῷ μεταξὺ μετέβημεν πρὸς θεραπείαν εἰς Ἀθήνας, εἶχομεν ἐπιφέρει μερικὰς διορθώσεις καὶ προσθήκας, ὅταν δὲ πάλιν ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἡμῶν, ἀπεστείλαμεν εἰς τὸν ἐντεταλμένον τὴν ἐκδοσὶν αὐτῆς οὐκ ὀλίγας σημειώσεις σχετικὰς, τὰς ὁποίας ἄλλας μὲν κατέχωρησεν ἐν τῷ τέλει ὑπὸ ἰδιαιτέρον κεφάλαιον «Προσθήκαι», ἄλλας δὲ ἐν τῷ κειμένῳ, διασπῶν τὴν σειρὰν τῶν ἐπισκόπων, ὡς συνέβη περὶ τῶν ἐπισκόπων Κορώνης.

Ὁ Σεβασμιώτατος Θεσσαλιώτιδος εἰς τὸ τελευταῖον τεύχος τῆς «Θεολογίας»² δημοσιεύων «Ἱστορικὰ Σημειώματα περὶ τῆς ἐπισκοπῆς Κορώνης», γράφει τὰ ἑξῆς. «Ὁ Σεβασμιώτατος Παραμυθίας Κύριος Ἀθηναγόρας ἀναφέρει ἐπισκόπους Κορώνης, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Ὀνησιφίλου, προχωρῶν ὁμοῦ ἀναφέρει ὡς πρῶτον ἐπίσκοπον Κορώνης Ἀπόστολον Κασύρην. Ἐπιθυμῶν νὰ διευκρινήσω τὰ ἀναφερόμενα «πρῶτον ἐπίσκοπον Κορώνης Ἀπόστολον Κασύρην» (μὲ παραπομπὴν εἰς τὴν Ἐκκλησ. Ἀλήθειαν τόμ. ΛΒ. καὶ γενικῶς περὶ Κορώνης ἐν τόμ. Α.) καὶ τὸν ἐν ἀρχῇ ἀναφερόμενον Ὀνησιφίλον (μὲ τὴν παραπεμπὴν ἐν Schlumberger), παρεκάλεσα δι' ἐπιστολῆς τὸν ἐλλόγιμον φίλον κ. Στέφανον Θωμόπουλον Τμηματάρχην τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, ἵνα ἀναδιψήσῃ τὸ γνωστὸν ἔργον τοῦ Schlumberger, ὡς καὶ τοὺς τόμους Α καὶ Β τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας Κων)λεως. Ὁ κ. Θωμόπουλος, ἰὸν ὅποσον θερμῶς εὐχαριστῶ, μὲ ἀπήντησεν ὅτι, ὁ μὲν Α τόμ. τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας Κων)λεως οὐδὲν περὶ Κορώνης ἀναγράφει, ἀλλὰ περὶ Μεθώνης μόνον, εἰς δὲ τὸν Β οὐδὲν περιέχεται περὶ Κορώνης, «ὃν ὀλόκληρον τὸν τόμον διήλθον» ὡς μοὶ γράφει, ὁ δὲ Schlumberger οὐδὲν ἀναφέρων περὶ Ὀνησιφίλου ἀναγράφει τέσσαρας ἐπισκόπους

1. Ἴδε ἐν «Θεολογία» τόμ. Η. τχ. Α. σελ. 228—252.

2. Τόμ. Θ'. 1931 τεύχ. ΛΓ'. σ. 64—67.

ἐκ μολυβδοσούλων τὸν Γεράσιμον, Θεοδόσιον, Στέφανον, καὶ Κωνσταντῖνον».

Τὸν Σεβασμιώτατον Θεσσαλιώτιδος εὐχαριστοῦμεν πολὺ, διότι δίδει εἰς ἡμᾶς ἀφορρὴν νὰ ρίψωμεν καὶ πάλιν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς μελέτης ἡμῶν, ἀναδιφώντας τὰς σχετικὰς ἡμῶν σημειώσεις. Πράγματι ἐκ τοῦ Α' τόμου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας σελ. 147. 156. 166, ἀντιγράφομεν τὸν Κατάλογον περὶ ἐπισκόπων Κορώνης τὸν δημοσιευθέντα ὑπὸ Δ. Χρ. Δουκάκη, ἔχοντα ὡς ἐξῆς. «Ὀνησίφιλος, Ἀγαθοκλῆς 431, Ἀφρόδιος ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Λέοντος, Ἰωάννης Ἀσάνης κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἸΓου αἰῶνος, Ἄγνωστος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, Βενέδικτος 1532, Μακάριος 1565, Ἀροένιος 1577, Εὐθύμιος 1718, Βησσαρίων 1722, Σωφρόνιος 1731, Παΐσιος Καράκαλος 1733, Ἰάκωβος Σταθόπουλος 1744, Μακάριος 1750, Ἀθανάσιος ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ ζητήσας ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Μητροπολίτην Ναυπλίου λύσεις νομικῶν ζητημάτων, Γρηγόριος Μπίστης ἐξ Ἀνδρου ἐπὶ Γρηγορίου τοῦ Ε' τὸ 6'. Πατριαρχεύοντος, 1612 Κορώνης Διονύσιος: Κορώνης Γρηγόριος—1744. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κορώνης Γρηγορίου 1828 διωρίσθη τοποτηρητὴς ἐπίσκοπος Κορώνης καὶ Μεθώνης ὁ Ἐλαίας Παΐσιος. Κορώνης Θεοδόσιος ΙΑ' ἑκατοντοετηριδος, Κορώνης Ἰωάννης, Κορώνης Κωνσταντῖνος ἀκμάσας κατὰ τὴν ΙΒ. ἐκκτον: αετηρίδα, Κορώνης Γεράσιμος καὶ Στέφανος ἀνευ χρονολογίας ἀπκντῶσιν εἰς μολυβδόβουλα· ἐφεξῆς δὲ ὁ αὐτὸς Δουκάκης ἀναγράφει: ἐπισκόπους Κορώνης, ἀλλ' ὡς Μεσσηνίας πλέον κηθῶς καὶ Λατινίους ἐπισκόπους Κορώνης».

Ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι, τὸν Ὀνησίφιλον οὔτε ὁ Δ. Χρ. Δουκάκης, οὔτε καὶ ἡμεῖς ἐγράψαμεν, ὡς ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Schlumberger, ὅστις πράγματι ἀναφέρει μόνον τέσσαρας ἐπισκόπους Κορώνης τὸν Θεοδόσιον, τὸν Κωνσταντῖνον, τὸν Γεράσιμον καὶ τὸν Στέφανον. Ἄν καὶ ὁ ἐντεταλμένος νὰ συμπληρώσῃ τὴν μελέτην μου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπ' ἐμοῦ ἀποσταλείσων σημειώσεων, διασπῶν τὴν σειράν ἢ μάλλον συμπληρώων τὴν σειράν τῶν ἐπισκόπων Κορώνης, ἔθεσεν χρονολογικῶς τοὺς τέσσαρας ἐπισκόπους, ἐσημείωσεν ὅμως ἐν παρενθέσει τὴν παραπομπὴν εἰς τὸν Schlumberger, ἐξ οὗ καταδεικνύται, ὅτι πρόκειται περὶ προσθήκης, ἢ ὅποια οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸν Ὀνησίφιλον.

Ἄλλ' ὁ ἀγαπητὸς φίλος κ. Θωμόπουλος γράφει τῷ Σεβασμιωτάτῳ Θεσσαλιώτιδος ὅτι ὁ Α' τόμος τῆς Ἐκκλησίας Ἀληθείας οὐδ' ἐν περὶ Κορώνης ἀναγράφει, ἀλλὰ μόνον περὶ Μεθώνης. Τὸ τοιοῦτον μᾶς φαίνεται ἀπορρὸν· ἡμεῖς εἰς τὰς σημειώσεις ἡμῶν ἐξ ὧν πάντοτε ἀντλοῦμεν μὴ ἔχοντες ἐδῶ, ὅπου εὐρισκόμεθα οὔτε Βιβλιοθήκην οὔτε βιβλία, ἀπαντῶμεν μελέτην τοῦ Δ. Χρ. Δουκάκη δημοσιευθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἐν

«Ἐκκλησιαστικῆ Ἀληθεία τόμ. Α' (1910) σελ. 147, 156 και 166, ὑπὸ τὸν τίτλον «Γνωστοὶ ἐπίσκοποι Κορώνης», και ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ σελ. 175 «Λατίνοι ἐπίσκοποι Κορώνης» ἀπὸ 1210—1509: Ἐπίσης ἐνταῦθα (τόμ. Α' σ. 319—322) δημοσιεύεται μία διβλιοκρισία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῶν Πατριαρχείων Χριστοφόρου Κνήτης ὑπὸ τὸν τίτλον «Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐπισκοπῆς Μεθώνης» ἐν ἣ κρίνει ὁ Χριστόφορος Κνήτης τὴν ἐργασίαν τοῦ Δ η μ. Χ ρ. Δ ο υ κ ά κ η περὶ ἐπισκόπων Μεθώνης δημοσιευθεῖσαν ἐν «Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ» ἔτ. Γ'. τόμος 5'. (1910) σ. 24 κ. ἐ. Διὰ τοῦτο θὰ παρακαλέσωμεν τὸν ἀγαπητὸν κ. Θωμόπουλον νὰ ἀναθεωρήσῃ τὸν Α' τόμ. τῆς Ἐκκλῆς Ἀληθείας, ἵνα και ἡμεῖς διορθώσωμεν, ἀν ἔχωμεν λάθη εἰς τὰς παραπομπὰς ἡμῶν. Μᾶς φαίνεται δὲ ἀπορον, πῶς διέφυγε τὸν Σεβασμιώτατον Θεσσαλιώτιδος ὁ κατάλογος τῶν ἐπισκόπων Κορώνης, ἀφοῦ ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ μετὰ ὀκτῶ σελίδας δημοσιεῖ ὁ ἴδιος Σεβασμιώτατος περὶ τῆς ἐπισκοπῆς Δαμαλῶν, Ἀρχιμανδρίτης ἔτι τότε διατελῶν.

Ἄλλ' ὁ Σεβασμιώτατος Θεσσαλιώτιδος ἠθέλησεν ἐπίσης νὰ ἐξακριβώσῃ και περὶ τοῦ ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν ἀναγερομένου πρώτου ἐπισκόπου Κορώνης Ἀποστόλου Κασύρη, ἀλλ' οὐδὲν εὔρεν ἐπιβεβαιωτικόν, ὡς ἐπίσης και ὁ κ. Θωμόπουλος, και εἶναι φυσικόν, ἀφοῦ Ἀπόστολος Κασύρης οὐδέποτε ὑπῆρξεν Ἐπίσκοπος Κορώνης: ἡμεῖς εἶχομεν εἰδοποιήσει τὸν ἀδελφὸν Θεσσαλιώτιδος, ὅτι ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν ὑπάρχουν πολλὰ τυπογραφικὰ λάθη, ἐν χονδροειδέστατον εἶναι και αὐτὸ, ἀφοῦ πρόκειται ἀπλοῦστατα περὶ τοῦ φερομένου ὡς ἐκ τῶν Ο' Ἀποστόλου Καίσαρος, τὸν ὅπετον ἄλλοι μὲν ὡς ὁ Gams (Series Episcoporum Ecclesiae Catholicae) θέλει αὐτὸν κηρύξαντα τὸ Εὐαγγέλιον ἐν Δυρραχίῳ, ἄλλοι δέ, οὕς ἀναφέρει ὁ Σεβασμιώτατος εἰς τὰ Ἱστορικὰ Σημειώματα περὶ τῶν ἐπισκόπων Κορώνης, διδάξαντα ἐν Κορώνῃ: ἀλλὰ και οἱ μὲν και οἱ δὲ σφάλλονται, διότι Ἀπόστολος Καίσαρ οὐδέποτε ὑπῆρξεν μεταξὺ τῶν Ο' Ἀποστόλων:

Οὐχ ἦντιον ἡμεῖς και πάλιν εὐχαριστοῦμεν τὸν Ἅγιον Θεσσαλιώτιδος, διότι εἰσῆκεν εἰς ἡμᾶς ἀφυσρήν νὰ ἀναθεωρήσωμεν τὸ σχετικὸν μέρος τῆς μελέτης ἡμῶν περὶ Κορώνης. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ, ἐπιφέρομεν εἰς τὴν ἐν γένει περὶ τῆς Μητροπόλεως Μονεμβασίας μελέτην ἡμῶν, ὅσας ἔχομεν προχείρους διορθώσεις, ἐπιφυλασσόμενοι ἐν καιρῷ νὰ ἀναδημοσιεύσωμεν αὐτήν, συμπληροῦντες και διορθοῦντες πᾶσαν παρεπιφρήσασαν ἀβλεψίαν οὐχὶ πάντως ἐξ ἀμελείας ἡμῶν. Οὕτω ἐν σελ. 228 ἡ χρονολογία 667 ἀντὶ 567¹.

1. Ἴδε ἐν «Θεολογία» σελ. 228 τόμ. Η' τευχ. Α'.

Ἐν σελ. 229 ἀντὶ Δαμαλοῦ, Δαμαλά· ἀντὶ Ζημωνᾶ καὶ Ζημωνῆς, Ζημαινοῦ· ἀντὶ ὑπὸ τοῦ Κορίνθου, ὑπὸ τὸν Κορίνθου· ἐν σ. 230 ἀντὶ 38 θρόνος, 34· ἐν 233 μετὰ τὸ ὑπὲρ τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς πρέπει νὰ τεθῆ κόμμα, νὰ ἀπαλειφθῆ δὲ τὸ ὀλίγον ἀνωτέρω δεύτερον δετ· ἐν σελ. 235 μετὰ τὸν Παρθένιον τὸ 1747 νὰ τεθῆ ἐπίσης κόμμα, μετὰ τὸν Δανιὴλ τὸ 1743 νὰ τεθῆ ἄνω τελεία, μετὰ τὸ : ἀλλὰ ἀπὸ τὸ 1714 νὰ τεθῆ ἄνω τελεία, ὡς ἐπίσης νὰ τεθῆ κόμμα μετὰ τό : καὶ τὸ 1688 τὸν Παρθένιον πάλιν· ἐν σελ. 236 νὰ συμπληρωθῆ τό : ἐπισκοπὴ Μαΐνης τιθεμένου τοῦ ἄρθρου ἡ. Ἐν τῇ αὐτῇ σελ. μετὰ τὸν Διονύσιον 1622 νὰ τεθῆ κόμμα καὶ μετὰ τὸν Κύριλλον τὸ 1650 νὰ τεθῆ κόμμα· ἐν σελ. 237 ἀντὶ Νικόδημος, Νικόδημον· μετὰ τὸ ὀνομάζονται Ἀρχιεπίσκοποι, ἄνω τελεία· μετὰ τὸ ἦν ἐπίσκοπος Ῥέοντος καὶ Πραστοῦ νὰ τεθῆ κόμμα· ἀντὶ τοῦ : ὅπου εὐρίσκομεν αὐτὸν καὶ πρῶην· ὡς πρῶην ἀντὶ τοῦ ἀναδειχθεῖσα, ἀναδειχθεῖσαν· ἀντὶ τοῦ ἐκοιμήθην, ἐκοιμήθη· ἐν σελ. 238 νὰ προστεθῆ πρὸ τοῦ Χρ. Δουκάκης, Δημήτριος· ἐν σελ. 239 σημ. 2 νὰ διαγραφῆ τό : ἀλλὰ δὲν ἔχομεν πρόχειρον τὴν μελέτην ταύτην—ἐν σελ. 241 ἀντὶ Ἀνδρούσης Θεοδόσιος, Θεοδόσιον· ἀντὶ Νικέλης, Νίκλης· ἀντὶ Ταῦτα τὴν ἐποχὴν ταύτην, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην· ἐν σελ. 242 ἀντὶ τὸν Ἀθανάσιον Σφραγίδα τὸν ὅποιον, τὸν Ἀθανάσιον σφραγίδα τὸν ὅποιου. μετὰ τὸ : τοῦ Πατριάρχου Μεθοδίου νὰ τεθῆ ἄνω τελεία· ἐν σελ. 243 ἀντὶ τοῦ Πατριάρχου Κων)λεως, τὸν Πατριάρχην· ἀντὶ τοῦ : πρὸ τοῦ 1347 καὶ Μονεμβασίας, ἣν ὁ Μονεμβασίας Μακάριος, ἀπαλειφομένου τοῦ ὁ· ἀντὶ τοῦ Βουχειρίας, Βουχειρας. Ἐν σελ. 244 ἀντὶ Δυσίθεον 1437, Δοσίθεον λαβόντα μέρος εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ Σύνοδον, εἰς ὃν ὁ Σάρδεων Διονύσιος καὶ οὐχὶ Διονύσιος· ἀντὶ εὐρέπω, Εὐρίπω· ἀντὶ ἄνον, ἄνουν· ἀντὶ πρὸς τὸν Ἀρσένιον, πρὸ τοῦ Ἀρσενίου Μονεμβασίας ἣν ὁ Κύριλλος· ἐν σελ. 245 ἀντὶ τοῦ : ὡς Μονεμβασίας, ἐκ Μονεμβασίας· ἀντὶ : ἔλεαβούλειον, Ἐλεαβοκλύον· ἀντὶ τοῦ : ἐὰν κάμη, ἐὰν δὲν κάμη· ἀντὶ Παχούμιον, Παχώμιον· μετὰ δὲ τό : ὁ Ἱερόθεος ἀπέθανε πρὸ τοῦ Μαΐου 1543 νὰ τεθῆ ἄνω τελεία. Ἐν σελ. 246 ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ νὰ διορθωθῆ : ὁ Κεραμεὺς δέχεται ἀρχιερέα τὸν Ἱερόθεον μέχρι τοῦ 1591. Ἐπίσης νὰ διορθωθῆ : κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὡς Μητροπολίτην Μονεμβασίας τινὲς δέχονται τὸν Δωρόθεον· ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι τὸ ἀντὶ τοῦ καθαιρεθέντος Λεοντίου Ἰωάσαφ· νὰ διορθωθῆ ἀντὶ τοῦ καθαιρεθέντος Λεοντίου, Ἰωάσαφ «τὸν λογιώτατον»· ἀντὶ πρὸ τοῦ Λεοντίου πιθανῶς τὸν Γερμανὸν κατὰ τὸ ἔτος 1608· κατὰ τὸ 1612 ἀπαντῶμεν αὐτὸν ὡς πρῶην· τὸν Λεόντιον οὕτω ἀντὶ ὁ Λεόντιος οὕτος κλπ. Ἐν σελ. 247 ἀντὶ καὶ σφετερισθεῖς, ὡς σφετερισθεῖς· ἀντὶ τοῦ Γαννιστᾶν κατὰ τὴν φιλικὴν διόρθωσιν τοῦ Ἁγίου Θεσσαλιώτιδος Γιάνιστα. Ἐν σελ. 248 ἀντὶ τοῦ ἐν Κριμαία, εἰς Κριμαίαν· ἐν σελ. 244 ἀντὶ τοῦ εὐδαιμονοιῶννας, Εὐδαι-

μονοϊωάννας, ἐν τῇ αὐτῇ σελ. οἱ Ἐπίσκοποι Βρεσθένης ἐκ παραδρομῆς ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ, συνεπῶς ἀπαλειπτέα καὶ ἡ ὑποσημείωσις· τέλος ἐν σελ. 250 τὸ ἴδιον ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς ἔτος Α' τεύχ. Α' σελ. 21 νὰ ἀπαλειφθῇ.

Ἐν Παραμυθίᾳ τῇ 3ῃ Ἀπριλίου 1931

† Παραμυθίας καὶ Φιλιατῶν ῬΘΗΝΑΓΟΡΑΣ
